МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДИДАКТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Освітні, педагогічні науки
(Інклюзивна освіта)»
галузі знань А Освіта
спеціальності А1 Освітні науки
денної та заочної форм навчання

Луцьк 2026

УДК 376.37.026
Д 44

До друку
Голова вченої ради факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ
_____Г.А. Герасимчук

Затверджено вченою радою факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ, протокол № __ від «__»_____ 2026 року

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ
Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання на засіданні кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ, протокол № __ від _____ 2026 року.
Завідувач кафедри соціогуманітарних технологій _____ О.М. Жук

Укладач: _____ Н.А. Савчук, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Рецензент:_____ Л.П. Стасюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Відповідальний за випуск: _____ О.М. Жук, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Д 44 Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті: методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Освітні, педагогічні науки» (Інклюзивна освіта) галузі знань А Освіта спеціальності А1 «Освітні науки» денної та заочної форм навчання / уклад. Н.А. Савчук. Луцьк: ЛНТУ, 2026. 44 с.

Методичні рекомендації спрямовані на допомогу магістрам денної та заочної форм навчання за спеціальністю А1 «Освітні науки» в підготовці практичної та самостійної роботи і містять різноманітні форми та методи навчальної роботи, що сприяє їх самоосвіті і формуванні психолого-педагогічних умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності. Для перевірки засвоєних знань запропоновано тестові завдання.

© Савчук Н.А., 2026

ЗМІСТ

Передмова…….. 4
Мета та завдання навчальної дисципліни……..….. 4
Зміст дисципліни за модулями…… 6
Технологічні аспекти…… 8
Плани практичних занять з дисципліни «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті»…….. 12
Самостійна робота …….. 38
Індивідуальне науково-дослідне завдання …… 39
Рекомендовані джерела інформації……. 40

ПЕРЕДМОВА

Виховання всебічно розвиненої особистості передбачає набуття певної суми знань, умінь і навичок в освітньому процесі. Важливою складовою цього процесу є організація практичної та самостійної роботи здобувачів, що визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Сучасний етап розвитку національної системи освіти в Україні характеризується глибоким реформуванням, в основі якого лежить філософія людиноцентризму та забезпечення рівних прав для всіх здобувачів освіти. Стратегічним пріоритетом державної політики є розбудова інклюзивного освітнього середовища, яке гарантує рівний доступ до навчання для кожної особистості, незалежно від її індивідуальних особливостей, здібностей чи наявних порушень розвитку.

Перехід від сегрегативної (спеціальної) моделі навчання до інклюзивної висуває принципово нові вимоги до професійної компетентності педагогів. Сучасному вчителю вже недостатньо володіти лише класичною методикою викладання предмета. Йому необхідні глибокі знання специфіки організації освітнього процесу в умовах інклюзивного класу чи групи, де навчаються особи з різними нозологіями. Саме тому вивчення навчальної дисципліни «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті» є фундаментальним складником підготовки сучасних фахівців освітньої галузі.

У результаті опанування курсу здобувачі освіти набудуть здатності створювати безпечне, безбар'єрне та стимулююче освітнє середовище. Отримані компетентності дозволять майбутнім фахівцям ефективно долати дидактичні бар'єри, розкривати внутрішній потенціал кожної особстості та забезпечувати якісну освіту без дискримінації.

Вивчення цієї дисципліни покликане не лише дати практичні інструменти роботи, а й сформувати інклюзивну культуру, емпатію та професійну готовність до роботи в класах з найвищим рівнем різноманітності.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті» є розуміння магістрантами змісту дидактичних систем у сфері інклюзивної освіти, оволодіння системою сучасних методичних знань та інноваційних технологій в процесі професійної діяльності фахівця, сформованість практичних умінь щодо реалізації у закладах освіти різних видів форм і методів проведення навчальних занять.

Завдання вивчення дисципліни передбачають засвоєння теоретичних і практичних основ курсу, сформувати поняття про сутність та зміст дидактичних систем в інклюзивній освіті, концепцій і моделей навчання; ознайомити майбутніх фахівців із сучасними новітніми педагогічними та інноваційними технологіями;сприяти оволодінню основними категоріями теорії навчання, структурними компонентами дидактичних технологій і засобами їх реалізації в інклюзивній освіті; сформувати у здобувачів навички та вміння творчо

застосовувати професійні знання на практиці;організувати самостійну роботу здобувачів щодо закріплення та розширення наукових знань з дисципліни за підручниками, навчальними і методичними посібниками, періодичними виданнями з фаху, іншими літературними джерелами

Викладання дисципліни здійснюється шляхом читання лекцій, проведення практичних занять, самостійної роботи і написання рефератів, що містять аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях.

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу; пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) – в бібліотеках та в електронному вигляді – в мережі INTERNET; розширення кола використовуваних джерел: використання науково популярних фільмів, телепередач, аудіо записів, художніх фільмів – з обов'язковим записом на електронні носії та анотуванням щодо змісту і можливостей використання; складання конспектів (з дотриманням правил конспектування та чіткими посиланнями на літературу), структурних схем по темі практичного заняття. Самостійна робота спрямована на опрацювання тих питань теми, що не висвітлювалися в лекціях та не опрацьовувалися на практичних заняттях: у формі детального конспекту першоджерела чи реферативного повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях.

Матеріали рекомендацій для практичних занять і самостійної роботи здобувачів з курсу «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті» мають таку **структуру:**

– на початку кожної теми подано методичні вказівки щодо організації самостійної роботи здобувачів при підготовці даної теми;

– вказано перелік питань по темі практичного заняття для усної відповіді;

– визначено питання для роздумів, обговорення та самоконтролю знань;

– передбачено завдання для практичного виконання і самостійної роботи: творчі та проблемні завдання, кейси, що виступають узагальненням опрацьваного теоретичного матеріалу;

– тестові завдання для поточного контролю засвоєння питань теми.

Вивчення дисципліни «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті» супроводжується проведенням контролю за якістю отриманих здобувачами знань, навичок та вмінь, здійснюється викладачами під час практичних занять, індивідуальних контрольних співбесід. Головною метою практичних, самостійних занять є поглиблення теоретичних знань, удосконаленням практичних навичок та вмінь психолога.

Завершується викладання дисципліни для здобувачів спеціальності «Освітні науки»» іспитом.

Програмні результати навчання:

РН 3. Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні

міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

РН 5. Організовувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

РН 7. Створювати відкрите освітньо-наукове середовище, сприятливе для здобувачів освіти та спрямоване на забезпечення результатів навчання.

РН 9. Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

РН 10. Приймати ефективні, відповідальні рішення з питань управління в сфері освіти/педагогіки, зокрема у нових або незнайомих середовищах, за наявності багатьох критеріїв та неповної або обмеженої інформації.

РН 11. Здійснювати консультативну діяльність у сфері освітніх, педагогічних наук.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДИДАКТИКИ

ТЕМА 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою

Філософія інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта як одна з форм освітньої інтеграції осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Генезис ставлення суспільства до осіб з інвалідністю. Основні принципи інклюзивної моделі. Інклюзивна освіта як дзеркало соціального устрою.

ТЕМА 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти

Міжнародні організації, що формують політику в галузі інклюзивної освіти. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база (постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази та листи Міністерства освіти і науки України). Аналіз українського законодавства щодо забезпечення рівного доступу особам з психофізичними порушеннями до якісної освіти.

ТЕМА 3. Організація соціокультурного середовища ЗВО для осіб з ООП

Структурні компоненти соціокультурного середовища ЗВО. Архітектурна та фізична доступність. Інформаційно-цифрова доступність. Соціально-психологічний компонент: формування інклюзивної культури та етики спілкування серед студентів і викладачів; подолання стереотипів, упереджень та психологічних бар'єрів (стигматизації) в академічному середовищі. Технології соціокультурної інтеграції та супроводу. Супровід студентів з ООП. Тьюторство та волонтерство. Позааудиторна соціокультурна діяльність. Інклюзивна компетентність викладача. Моніторинг якості середовища.

ТЕМА 4. Поняття дидактичної системи в контексті інклюзії

Теоретико-методологічні основи інклюзивної дидактики. Поняття дидактичної системи. Сутність інклюзивної дидактики. Провідні принципи інклюзивної дидактичної системи. Структурні компоненти інклюзивної дидактичної системи: мета та завдання, зміст освіти, суб'єкти процесу.

ТЕМА 5. Проектування індивідуального супроводу студента ЗВО

Індивідуальна програма розвитку як документ реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Структура ІПР. Етапи планування і впровадження ІПР. Зміст поняття «індивідуальний навчальний план» та «індивідуальна навчальна програма». Модифікація та адаптація навчального контенту.

ТЕМА 6. Методи і засоби інклюзивного навчання

Сутність, функції та структура методу. Класифікація методів навчання. Загальні методи навчання. Інноваційні методи навчання. Спеціальні методи навчання. Інтенсивні методи розвитку когнітивної сфери. Методи розвитку і корекції емоційної сфери. Методичні прийоми корекції конативної сфери. Критерії вибору методів навчання. Засоби навчання.

Тема 7. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання

Оцінювання результатів навчання. Функції оцінювання. Об’єкти оцінювання. Методи оцінювання. Організаційні форми оцінювання. Принципи оцінювання. Прийоми оцінювання. Портфоліо як інструмент оцінювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

ТЕМА № 8. Програмоване навчання

Історія виникнення програмованого навчання. Основні положення програмованого навчання. Програма та крок програми як основні компоненти. Лінійна, розгалужена, комбінована програми навчання. Засоби програмованого навчання. Переваги та недоліки застосування комп'ютерної техніки в освітньому процесі.

ТЕМА № 9. Технологія модульного навчання

Виникнення модульної організації навчання. Версії модульного навчання. Характеристика організаційно- технологічних засобів: модуль, модульна програма, модель методів тощо. Вимоги, принципи, організація навчально-виховного процесу за модульною технологією навчання.

Література: [1-26]

ТЕМА 10. Технологія проблемного навчання

Структура проблемної ситуації. Методи і форми проблемного навчання. Методика підготовки та проведення проблемної лекції, пошукового семінару, евристичної бесіди практичних проблемних занять. Досвід застосування проблемної технології навчання в інклюзивній освіті.

ТЕМА 11. Ігрові технології навчання

Сутність, зміст, функції, вимоги до застосування гри у навчанні осіб з ООП. Класифікація педагогічних ігор, навчальна ділова гра, розігрування ролей, ігрове проектування, аналіз виробничих ситуацій, інтелектуальні ігри як складова ігрової технології навчання. Місце педагогічних ігор в системі методів навчання.

ТЕМА 12. Технологія проектного навчання

Історія виникнення технології. Концептуальні положення. Зміст, мета і завдання технології. Основні етапи, вимоги до особистості педагога проектної технології.

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Практичні заняття. Це (лат. praktikos – діяльний) – форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для здобувачів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування, через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань. Основні завдання практичних занять:

■ поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи;

■ формування інтелектуальних навичок і вмінь планування, аналізу й узагальнень, опанування навичок організації професійної діяльності;

■ накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним;

■ оволодіння початковими навичками керівництва, менеджменту та самоменеджменту.

Структура практичного заняття: попередній контроль знань, навичок і вмінь здобувачів; формулювання загальної проблеми та її обговорення за участю здобувачів; розв'язування завдань та їх обговорення; розв'язування контрольних завдань, їх перевірка й оцінювання. Оцінки за окремі практичні заняття враховують, виставляючи підсумкову оцінку з відповідної навчальної дисципліни.

Практичне заняття може проводитися у вигляді ділової або дидактичної гри, аналізу виробничих ситуацій, роботи з документами, колоквіуму, дискусії, контрольної роботи.

На практичних заняттях здобувачі **навчаються:**

- вільно оперувати понятійно-термінологічним апаратом;
- працювати з|із| першоджерелами;
- самостійно мислити і висловлювати|викладати| свої думки;
- отримують|одержують| первинні навики|навички| наукової роботи і публічних|прилюдних| виступів|вирушань|;
- знайомляться|ознайомлюються| з|із| психологічними основами самопізнання і саморозвитку.

В результаті практичних занять здобувачі отримують **навики:**

- самостійної роботи з науковою літературою;
- організації публічного виступу;
- проведення наукової дискусії;
- роботи з першоджерелами в бібліотеці;
- роботи з інтернет-виданнями;
- використання наукового стилю письмової й усної мови;
- роботи з психодіагностичним інструментарієм.

Загальна схема проведення заняття

1. Ознайомлення здобувачів з темою заняття і планом роботи.
2. Повторення і закріплення основних психологічних понять з теми.
3. Публічне представлення доповідей.

4. Групове обговорення прослуханих доповідей під керівництвом викладача.

5. Творча робота (письмова чи усна) або робота з психодіагностичним інструментарієм.

6. Ознайомлення з темою наступного заняття і темами доповідей, рефератів, контрольних робіт, літературою, що рекомендується.

Організація роботи здобувачів

З кожної теми представлені плани занять, основна література, практичні завдання, а також тематика доповідей і рефератів, поданий список додаткової літератури. Основна література має бути вивчена здобувачами і законспектована. Використовуючи додаткову літературу, здобувачи за пропозицією викладача готують реферати по деяких питаннях курсу. Практичні завдання також виконуються письмово в зошиті для практичних занять. Працюючи над рефератами, здобувачи мають використовувати, окрім рекомендованої літератури, додаткові джерела, першоджерела, освітлюючи окремі проблеми психологічної науки.

Готуючись до практичного заняття, здобувачові рекомендується виконати наступну роботу:

- підібрати з теми необхідну літературу й опрацювати її;
- продумати і скласти докладний план роботи;
- порівняти розглядувані в літературі факти, виділити в них загальні і власні положення, викласти вивчений матеріал письмово в реферативній формі і підготувати доповідь з тематики реферату (тривалість виступу 5 – 7 хвилин);
- представити роботу у вигляді реферату або конспекту (об'єм статті – 5-7 стор.);
- підготувати необхідні до роботи ілюстрації, уміло використовувати особисті спостереження, досвід і експерименти.

Складання реферату і підготовка до доповіді – важлива форма самостійної роботи здобувачів. В кінці навчального року реферати можуть бути подані здобувачами на конкурс наукових здобувачських робіт.

Самостійна робота здобувача (СРС) – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються здобувачом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі та має становити не менше 50% часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми, з урахування рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень (не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни). СРС є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом під час позааудиторної навчальної роботи.

Метою СРС є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасної моделі фахівця вищої кваліфікації і передбачає:

а) систематичність та активність роботи на практичних заняттях;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання;

в) виконання модульних (контрольних) завдань.

Зміст самостійної роботи здобувача у форматі конкретної дисципліни визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Типи та види самостійних робіт. Проблема організації самостійної роботи здобувачів існувала завжди (відображена ще в працях Сократа, Демокрита, Ж.-Ж. Руссо, Я.А. Коменського, К. Ушинського та ін.) і постійно хвилює викладачів вищої школи, оскільки глибокі міцні знання й стійкі вміння можуть набуватися здобувачами тільки в результаті самостійної. Проте на сьогоднішній день проблема класифікації видів, типів самостійних робіт остаточно не вирішена. Не існує єдиної думки науковців щодо цього. Деякі з авторів виділяють у своїх дослідженнях види, інші – типи самостійних робіт здобувачів.

Найбільш відповідною до завдань вищої школи можна вважати класифікацію *типів самостійних робіт* П. Підкасистого: відтворюючі самостійні роботи за зразком; реконструктивно-варіативні; евристичні; творчі (дослідницькі).

Види самостійної роботи здобувачів: самостійна робота, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять; пошуково-аналітична робота; наукова робота; стажування на підприємствах і в організаціях, педагогічна практика.

У науково-педагогічній літературі існує і така *класифікація видів самостійних робіт*:

– набуття нових знань і оволодіння уміннями самостійно застосовувати знання у процесі роботи з навчальною літературою, організації спостережень, експериментів, виконання аналізу формул і графіків, роботи з роздавальним матеріалом;

– закріплення й уточнення знань під час роботи з підручником, при розв'язуванні задач, перегляді навчальних фільмів;

– формування уміння застосовувати знання на практиці у процесі розв'язування задач, креслення схем тощо;

– формування умінь і навичок практичного характеру у процесі розв'язування задач, виконання лабораторних робіт практичного характеру;

– формування творчих умінь і навичок при проведенні експериментів з елементами дослідження, виконанні завдань із технічного моделювання і конструювання, розв'язуванні задач, що вимагають комплексного застосування знань.

Залежно від місця проведення виділяють два види самостійної роботи здобувачів :

– аудиторна самостійна робота (здійснюється під безпосереднім керівництвом викладача на лекціях, семінарських і практичних заняттях);

– позааудиторна самостійна робота здобувачів (підготовка до занять, написання рефератів, виконання курсових і дипломних робіт тощо).

За *обов'язковістю виконання здобувачом* завдань виділяють три групи самостійних робіт у формах навчання :

– обов'язкова – передбачена навчальними дисциплінами і робочими програмами (це виконання традиційних домашніх завдань, написання і захист курсових, дипломних і магістерських робіт, а також ті види завдань, які здобувачі самостійно виконують під час навчальної, виробничої і переддипломної практик);

– бажана – наукова й дослідницька робота здобувачів у вищому навчальному закладі передбачає самостійне проведення досліджень, збирання й аналіз наукової інформації; до цієї ж категорії належать аудиторні заняття, участь у роботі наукового здобувачського товариства (гуртки, конференції, підготовка доповідей, тез, статей);

– добровільна – робота в позааудиторний час (участь у внутрікафедральних, міжкафедральних, міжфакультетських, міжвузівських і всеукраїнських олімпіадах, вікторинах, конкурсах тощо).

За *видами діяльності* самостійну роботу здобувачів поділяють на навчально-пізнавальну (через мислення, синтез, аналіз тощо) і професійну (певні конкретні дії здобувача, що їх виконують спеціалісти в умовах виробництва).

Форми самостійної роботи з навчальної дисципліни для здобувачів є різні та визначаються робочою навчальною програмою, залежно від мети, завдань та змісту навчальної дисципліни, специфікою спеціальності і, зокрема:

- опрацювання теоретичних засад прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- переклад текстів встановлених обсягів з однієї мови на іншу;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю
- систематика вивченого матеріалу курсу перед написанням модулів та іспитом;
- відпрацювання тренінгових програм (завдань) з навчальних дисциплін;
- виконання індивідуальних завдань (написання реферату за заданою проблематикою; підготовка критичного есе на статті зарубіжних і вітчизняних авторів за визначеною тематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою курсу; аналітичний розгляд наукової публікації.

Виділяють також *індивідуальну, індивідуалізовану і колективну* самостійні роботи. При організації індивідуальної самостійної роботи здобувачам пропонують такі види завдань: – *фронтальні* – усі здобувачі отримують однакові завдання; – *групові* – кожній групі здобувачів пропонуються різні (не однакові за складністю) варіанти завдань; – *індивідуальні* – окремим здобувачам або всій групі дають різні, але однакові за складністю завдання.

При організації індивідуалізованої самостійної роботи здобувачам пропонують завдання з урахуванням індивідуальних відмінностей у їхніх здібностях до навчання. При колективній самостійній роботі завдання розподіляють по групах. При цьому посилюється фактор мотивації і підвищується інтелектуальна активність. Також забезпечується ефективність навчальної діяльності здобувачів шляхом посилення взаємоконтролю.

Низка вимог щодо організації самостійної роботи:

1. Організація самостійної роботи у всіх ланках навчального процесу, в тому числі й на етапі засвоєння нового матеріалу.

2. Вмотивованість навчального завдання (для чого, чому сприяє).

3.Чітка постановка пізнавальних задач.

4. Алгоритм, метод виконання роботи, усвідомлення здобувачом способів її виконання.

5. Комплексний підхід до організації самостійної роботи здобувачів за всіма формами аудиторної роботи.

6. Поєднання всіх рівнів (типів) самостійної роботи.

7. Забезпечення накопичення здобувачами фонду загальних прийомів, умінь, способів розумової праці, за допомогою яких засвоюються знання.

8. Формування активної позиції здобувачів, здобувачи – безпосередні учасники процесу пізнання.

9. Спрямованість завдань для самостійної роботи не стільки на засвоєння окремих фактів, скільки на розв'язання проблем.

10. Навчання здобувачів бачити і формулювати проблеми, самостійно їх вирішувати, вибірково використовуючи для цього наявні знання, уміння і навички, перевіряти здобуті результати.

11. Активізувати розумову діяльність здобувачів треба, надаючи їм роботу, що вимагає посильного розумового напруження.

12. Диференціація та індивідуалізація самостійної роботи.

13. Визначення видів консультаційної допомоги (консультації – настановчі, тематичні, проблемні).

14. Визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів.

15. Забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації). Урізноманітнення видів і форм контролю (колоквіум, контрольні роботи, тести тощо).

16. Створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи здобувачів.

Ефективність самостійної роботи здобувачів зумовлюється насамперед сформованістю пізнавальних мотивів; адаптивними можливостями здобувачів до індивідуального самостійного розвитку в умовах процесу навчання; якісною та доступною науково обґрунтованою інформаційно-методичною базою; чітким налагодженим контролем за її виконанням.

Методи оцінювання роботи здобувачів: поточне опитування на заняттях, оцінка самостійної роботи, оцінка активності здобувача в ході дискусії при обговоренні доповіді, оцінка модульного тестового завдання.

ПЛАНИ ПРПКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1 (2 год.)

Тема. Організація інклюзивної освіти в Україні

Мета: з'ясувати історію становлення і розвитку інклюзивної освіти, особливості організації інклюзивної освіти в Україні.

Методичні вказівки: При опрацюванні даної теми варто звернути увагу на трактуванні основних понять навчальної дисципліни. Виокремити основні завдання інклюзивного навчання. Засвоїти основні принципи розвитку інклюзивної освіти в

Україні та розкрити умови ефективності інклюзивної освіти. Охарактеризувати основні міжнародні документи в галузі прав осіб із порушеннями психофізичного розвитку. Розкрити завдання, які ставить ООН і Саламанкська декларація перед освітою осіб з особливими потребами та основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанкській декларації Акцентувати увагу на нормативно-правовій базі забезпечення інклюзивної освіти в Україні.

1. Питання для підготовки:

2. Сутність інклюзивної освіти.
3. Мета і завдання інклюзивного навчання.
4. Принципи розвитку інклюзивної освіти в Україні.
5. Умови ефективності інклюзивної освіти.
6. Порядок організації інклюзивних закладів.
7. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні

Література: [1-21]

***Опорні поняття*:** *медична та соціальна модель суспільного облаштування, сегрегація, інтеграція, інклюзія, спеціальна освіта, інклюзивна освіта, учні з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, Саламанкська декларація, документи ООН і ЮНЕСКО, освітні закони України, принципи інклюзивної освіти, система спеціальної освіти, спеціальні освітні заклади, диференційоване навчання, класифікація порушень психофізичного розвитку.*

П. Питання для обговорення і рефлексії

1. Обґрунтуйте актуальність впровадження інклюзії в Україні в руслі євроінтегрування до світового освітнього простору.
2. Які її позитивні та негативні тенденції щодо розвитку в Україні?
3. У чому сутність і відмінність термінологічних трактувань: «аномальні діти» – «діти з особливими освітніми потребами».
4. Пояснити сутність понять «інклюзивне навчання» та «інтегроване навчання» (згідно з пропонованими нормативно-правовими документами).
5. У сучасних умовах спостерігається тенденція закриття спеціальних шкіл та інтернатів для дітей, що потребують корекції розумового, психічного чи фізичного розвитку. Альтернативою виступає інклюзивне навчання. У чому вбачаєте позитивні сторони цього процесу?
6. Визначте, в якому міжнародному документі відображено основні принципи інклюзивної освіти?
7. Проаналізуйте та охарактеризуйте визначення, подане в Саламанкській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками. Зарахування дітей до спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей»

Дайте відповідь на запитання: Чи повною мірою законодавча база України відповідає Саламанкській декларації? Наведіть приклади.

8. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб із порушеннями психофізичного розвитку.

9. Розкрийте завдання, які ставить ООН і Саламанкська декларація перед освітою осіб з особливими потребами та основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанкській декларації.

10. Назвіть і проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу особам з особливими потребами в Україні.

11. Визначте шляхи, якими можна досягти рівного доступу до якісної освіти.

Дискусія: Хто має визначальне право у виборі освітніх послуг для дитини з ООП, контроль за процесом навчання. Чому?

Теми реферативних повідомлень: оформити у вигляді презентації

1. Досвід інклюзивної освіти в Швеції.
2. Шляхи упровадження інклюзивної освіти в Бельгії.
3. Особливості інклюзивної освіти в Італії.
4. Специфіка реалізації інклюзивної освіти в Німеччині.
5. Розвиток інклюзивної освіти в Австрії.
6. Особливості інклюзивної освіти в Голландії.
7. Розвиток інклюзивної освіти в США.
8. Прогресивний досвід упровадження інклюзивної освіти в Канаді.

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

1. Складіть та заповніть таблицю «Етапи розвитку інклюзивної освіти»:

№ п/п	Період еволюції	Етапи становлення	Хронологічні межі

2. Складіть та заповніть таблицю «Основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання»:

Ознаки сегрегативного навчання	Ознаки інклюзивного навчання

3. Заповніть таблицю «Основні переваги інклюзивного підходу для різних учасників освітнього процесу»:

Учасники освітнього процесу	Основні переваги
особи з особливими потребами	
особи з нормотиповим розвитком	
Педагоги	
Суспільство	

4. Заповніть таблицю «Характеристика основних міжнародних документів ООН і ЮНЕСКО в галузі прав осіб із порушеннями психофізичного розвитку»:

Міжнародні документи	**Зміст**
Загальна Декларація ООН про права людини	
Конвенція про права дитини	
Саламанкська декларація	
Принципи інклюзивної освіти	
Законодавча освітня база України щодо організації і впровадження інклюзивної освіти	

5. Підготуйте презентацію на тему: «Закони та нормативно-правові акти, які регламентують інклюзивне навчання осіб з ООП в Україні».

Тестовий контроль знань

1. Який методологічний підхід є фундаментальним для сучасної концепції інклюзивної освіти, відображеної в нормативно-правовому забезпеченні України?

А) Медична модель інвалідності (орієнтація на дефект та його лікування)

Б) Соціальна модель інвалідності та концепція дотримання прав людини

В) Теорія компенсації психофізичних функцій у штучно ізольованому середовищі

Г) Технократичний підхід до стандартизації освітніх послуг

2. Відповідно до Закону України «Про освіту», яка сутнісна ознака відрізняє інклюзивне навчання від інтегрованого?

А) Навчання дитини з ООП за кошти батьків у приватних закладах

Б) Перенесення корекційно-розвиткових занять за межі закладу освіти

В) Вимога до дитини адаптуватися до чинних умов і стандартів закладу освіти

Г) Системна перебудова та адаптація самого освітнього простору й програми під потреби кожної дитини

3. Який принцип розвитку інклюзивної освіти порушується, якщо дитину з ООП зараховують до інклюзивного класу, але звільняють від участі в позакласних заходах, екскурсіях та святах?

А) Принцип варіативності освіти

Б) Принцип науковості та системності

В) Принцип недискримінації та забезпечення повної соціальної участі

Г) Принцип наступності між рівнями освіти

4. Відповідно до чинного Порядку організації інклюзивного навчання, у якій формі ведеться та фіксується облік проведення психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять?

А) Виключно у паперовому журналі щоденного обліку, що зберігається в архіві школи

Б) У довільній формі на персональному сайті або блозі асистента вчителя

В) В електронній формі з використанням автоматизованої системи АС «ІРЦ»

Г) У формі квартальних текстових звітів, які надсилаються безпосередньо до Міністерства освіти і науки

5. Яка з наведених функцій належить до професійних обов'язків асистента вчителя відповідно до нормативно-правового регулювання його діяльності?

А) Одноосібне визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП

Б) Надання медичних послуг, фізична реабілітація та лікувальний масаж під час уроку

В) Участь у розробці ІПР, адаптація навчальних матеріалів та хронометраж виконання завдань спільно з учителем класу

Г) Виконання обов'язків секретаря або заступника директора з виховної роботи у вільний час

Практичне заняття № 2 (2 год.)

Тема. Організація соціокультурного середовища ЗВО для осіб з ООП

Мета: навчитися проєктувати, оцінювати та моделювати доступне соціокультурне, інформаційне та освітнє середовище в університеті з урахуванням нозологій та потреб студентів

Методичні вказівки: При опрацюванні даної теми варто звернути увагу на структурні компоненти соціокультурного середовища ЗВО. Детально охарактеризувати інклюзивний освітній простір, порівняти поняття універсального дизайну з «розумним пристосуванням». Розкрити розуміння інклюзивної культури університету, особливості взаємодії зі студентами з ООП. Окрему увагу звернути на соціально-психологічні бар'єри та способи їх подолання.

Питання для підготовки:

1. Структурні компоненти соціокультурного середовища ЗВО.
2. Універсальний дизайн.
3. Соціально-психологічний компонент.
4. Супровід студентів з ООП.
5. Позааудиторна соціокультурна діяльність.
6. Інклюзивна компетентність викладача.

Література: [1-21]

***Опорні поняття*:** *соціокультурне середовище закладу вищої освіти, інклюзивний освітній простір ЗВО, інклюзивна культура університету, універсальний дизайн, розумне пристосування, соціально-педагогічний супровід студентів з ООП, тьюторинг, менторство, соціально-психологічні бар'єри, стигматизація, асистивні технології та засоби соціокультурної навігації.*

П. **Питання для обговорення і рефлексії**

1. Медична/ Соціальна модель: «Якщо університет повністю обладнаний пандусами та ліфтами, але студент з ООП проводить усі перерви наодинці й не бере участі в жодному заході, чи можемо ми вважати таке середовище інклюзивним? Чому?»

2. Межі розумного пристосування: «Де, на вашу думку, проходить межа між "розумним пристосуванням" соціокультурного простору університету та

появою привілеїв, які можуть викликати незадоволення або приховану агресію у решти студентського колективу?»

3. Готовність спільноти: «Що є складнішим у подоланні під час інклюзивації ЗВО – архітектурні бар'єри (фізичний простір) чи ментальні бар'єри (стереотипи, упередження викладачів та соціуму)? Обґрунтуйте з позиції педагога.»

4. Принцип партисипативності: «Як ви розумієте гасло інклюзивного руху *"Нічого для нас без нас"* у контексті студентського самоврядування? Як уникнути ситуації, коли заходи для осіб з ООП плануються без їхньої прямої участі?»

5. Конфлікт інтересів: «Як реагувати педагогу, якщо творчий або спортивний актив факультету чинить прихований опір включенню студента з ООП у команду, мотивуючи це прагненням "захистити престиж університету і перемогти у змаганнях"?»

Теми реферативних повідомлень

1. Міжнародні моделі соціокультурної інтеграції студентів з ООП: порівняльний аналіз досвіду університетів США та ЄС.
2. Реалізація принципів Універсального дизайну у позааудиторній діяльності провідних університетів світу.
3. Роль студентського самоврядування у формуванні інклюзивної культури та безбар'єрного простору вищої школи.
4. Тьюторський супровід студентів з ментальними порушеннями та розладами аутистичного спектра (РАС) під час соціокультурної адаптації.
5. Соціально-психологічні бар'єри та стигматизація осіб з інвалідністю в академічному середовищі: шляхи педагогічної корекції.

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

Кейс «Академічний етос та стигматизація»

Ситуація: Під час підготовки до університетського КВК або творчого конкурсу, студенти відмовляються брати у команду однокурсника з порушенням мовлення (заїкання) та легкими руховими розладами (ДЦП), мотивуючи це тим, що «ми програємо через темп і візуальний формат».

Завдання: Розробити педагогічну стратегію вирішення конфлікту. Які виховні, просвітницькі заходи чи тренінги сенситивності (розуміння інвалідності) необхідно провести в академічній групі/на факультеті?

Кейс «Соціальна ізоляція»

Ситуація: Студентка першого курсу з порушенням зору (тотальна сліпота) демонструє високі академічні успіхи, але повністю ігнорує позааудиторне життя групи, під час перерв залишається сама, на загальні заходи не ходить. Студентський актив вважає, що їй це просто «не цікаво».

Завдання: Визначити приховані причини такої поведінки (страх простору, відсутність навігації, бар'єри у комунікації). Запропонувати алгоритм дій для педагога-куратора та інклюзивного центру щодо м'якої соціалізації студентки.

Завдання. Експрес-аудит доступності

Аудит сайту університету, сторінок у соцмережах та онлайн-платформ (Moodle тощо) на відповідність потребам осіб із порушеннями зору та слуху.

Завдання: скласти коротку «Карту бар'єрів та рекомендацій».

Тьюторинг та менторство «Рівний-рівному»

Завдання: Спроектувати програму підготовки студентів-волонтерів (менторів) для супроводу першокурсників з ООП у період адаптації до соціокультурного життя університету.

Тестовий контроль знань

1. Яка модель інвалідності покладена в основу сучасної концепції інклюзивної освіти та створення безбар'єрного соціокультурного середовища в ЗВО?

А) Медична модель

Б) Соціальна модель

В) Благодійна модель

Г) Економічна модель

2. Що є головною метою застосування принципів Універсального дизайну в соціокультурному просторі університету?

А) Створення окремих ізольованих кімнат відпочинку лише для студентів з ООП

Б) Забезпечення фінансових пільг для вразливих категорій студентів

В) Проєктування середовища, максимально доступного для всіх людей без потреби в подальшій адаптації

Г) Розробка спрощених навчальних планів для студентів із порушеннями інтелекту

3. Студент із порушенням зору потребує тактильних схем кампусу та аудіодескрипції (тифлокоментаря) під час університетської екскурсії. До якого типу безбар'єрності це належить?

А) Фізична безбар'єрність

Б) Інформаційна безбар'єрність

В) Цифрова безбар'єрність

Г) Суспільна (громадянська) безбар'єрність

4. Якщо загальний Універсальний дизайн середовища не повністю задовольняє специфічні потреби конкретного студента з ООП, заклад має забезпечити:

А) Звільнення студента від відвідування соціокультурних заходів

Б) Розумне пристосування (індивідуальні модифікації та корективи)

В) Переведення студента на виключно дистанційну форму навчання

Г) Тимчасове призупинення соціокультурної діяльності факультету

5. Яке поняття описує сукупність цінностей, переконань, етичних норм та міжособистісних взаємин, що базуються на повазі до різноманітності в університеті?

А) Академічна доброчесність ЗВО

Б) Корпоративний менеджмент ЗВО

В) Інклюзивна культура ЗВО

Г) Соціальний моніторинг ЗВО

6. Який ризик для соціокультурної інтеграції студента з ООП виникає у разі надмірної та всеохопної опіки (гіперопіки) з боку викладача-куратора?

А) Стрімке зростання академічної успішності студента

Б) Формування вивченої безпорадності та штучна ізоляція від одногрупників

В) Порушення правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти

Г) Повна відмова від використання асистивних технологій

7. Студентський актив відмовляється залучати першокурсника з ДЦП до організації факультетського квесту, вважаючи, що він «сповільнить команду». Який тип бар'єру проілюстровано в цьому кейсі?

А) Архітектурний бар'єр

Б) Інституційний бар'єр

В) Соціально-психологічний бар'єр (стигматизація)

Г) Технологічний бар'єр

8. Як називається форма соціально-педагогічної підтримки, за якої старшокурсники або студенти-активісти допомагають адаптуватися та інтегруватися першокурсникам з ООП у соціокультурне життя громади?

А) Академічний коучинг

Б) Тьюторинг (менторство) за принципом «Рівний-рівному»

В) Психологічний дебрифінг

Г) Педагогічний супервізійний супровід

9. Що з перерахованого є прикладом асистивної технології, яка забезпечує включення студентів із порушенням слуху в масові соціокультурні заходи (лекторії, дебати)?

А) Шрифт Брайля на вхідних дверях

Б) Програми екранного доступу (скрінрідери)

В) Переклад жестовою мовою та автоматичне субтитрування в реальному часі

Г) Пандуси з нормативним кутом нахилу

10. Керуючись принципом соціокультурної інтеграції осіб з ООП «Нічого для нас без нас», адміністрація ЗВО під час планування культурно-дозвіллєвої діяльності повинна:

А) Спиратися виключно на поради лікарів та медичні картки студентів

Б) Доручити розробку заходів стороннім благодійним організаціям

В) Безпосередньо залучати студентів з ООП до планування, організації та проведення цих заходів

Г) Орієнтуватися лише на стандарти та вимоги для нормотипових студентів

Практичне заняття № 3 (2 год.)

Тема. Індивідуальний супровід у сучасній вищій освіті

Мета: розвинути вміння здобувача освіти свідомо спроектувати свій освітній шлях, навчити визначати особливості індивідуальних планів і програм для осіб з ООП

Методичні вказівки: При опрацюванні даної теми звернути увагу на розвиток вмінь здобувача освіти свідомо спроектувати свій освітній шлях. Розкрити значення основних термінів до теми, зокрема, усвідомлення різниці в поняттях супровід, підтримка, тьюторинг, менторство; виокремити спільне та відмінне. Опрацювання даної теми передбачає важливість усвідомлення основних чинників

успішної соціалізації студента з ООП у закладі вищої освіти. Показати значимість потреби в індивідуальному супроводі в сучасній вищій освіті та розкрити етапи проектування та реалізації супроводу. Звернути увагу на етичні та емоційні виклики, з якими стикається викладач-тьютор під час індивідуального супроводу. Намітити шляхи запобігання його професійному вигоранню.

Питання для підготовки:

1. Потреба в індивідуальному супроводі в сучасній вищій освіті.
2. Співвідношення понять: супровід, підтримка, тьюторинг, менторство.
3. Мета, завдання та принципи проектування.
4. Етапи проектування та реалізації супроводу.
5. Суб'єкти супроводу та розподіл ролей у ЗВО.
6. Інструментарій та цифровізація супроводу.
7. Академічні, психологічні та соціальні показники успішності супроводу.

Література: [1-21].

***Опорні поняття*:** *тьютор, куратор академічної групи, ментор (наставник), індивідуальний супровід, адаптація студента, проектування супроводу, моніторинг розвитку, індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ), індивідуальна програма супроводу (ІПС), психолого-педагогічний консиліум.*

П. Питання для обговорення і рефлексії

1. Де проходить межа між ефективною підтримкою студента та надмірною опікою (інфантилізацією), яка заважає розвитку самостійності?
2. Хто має відігравати ключову роль у супроводі студента – куратор, академічний тьютор чи психологічна служба? Як уникнути дублювання їхніх функцій?
3. Чи готові першокурсники психологічно та ментально самостійно проектувати свою індивідуальну освітню траєкторію (ІОТ), і як ЗВО може допомогти їм у цьому виборі?
4. Які інструменти (чат-боти, цифрові кабінети, ШІ-асистенти) можуть автоматизувати рутинний моніторинг успішності, залишаючи людині лише глибинну емоційну та менторську підтримку?
5. З якими етичними та емоційними викликами стикається викладач-тьютор під час індивідуального супроводу, і як запобігти його професійному вигоранню?

Теми реферативних повідомлень

1. Тьюторинг як інструмент формування індивідуальної освітньої траєкторії студента ЗВО.
2. Психолого-педагогічний супровід адаптації першокурсників в умовах змішаного та дистанційного навчання.
3. Цифровізація та використання штучного інтелекту в моніторингу індивідуального прогресу студента

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

Творче завдання: Проект «Цифровий аватар студента-першокурсника»

Розробити концепцію або інтерактивну карту (інфографіку) «Шляху першокурсника» у вашому ЗВО на перші 100 днів навчання.

Завдання: Визначити 5 основних «точок стресу» (наприклад, перша модульна робота, вибір дисциплін, черга в бібліотеці) та запропонувати для кожної точки інструмент підтримки від тьютора чи студентського ментора, який відображатиметься в особистому кабінеті студента.

2. Проблемна ситуація: «Парадокс вибірковості»

Студент другого курсу має обрати 25% вибіркових дисциплін. Замість того, щоб формувати свій професійний профіль, він обирає предмети виключно за двома критеріями: «там легко отримати залік» та «туди йдуть усі мої друзі». Як результат, його індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ) стає хаотичною та не має професійної цінності.

Завдання: Розробити алгоритм бесіди тьютора з цим студентом. Які рефлексивні питання чи інструменти (наприклад, SWOT-аналіз професійних цілей) допоможуть студенту переосмислити свій вибір, не порушуючи його права на академічну свободу?

3. Творче завдання: Проектування «Маніфесту психологічного благополуччя групи»

Створити разом зі студентами (або для них) короткий інтерактивний посібник чи чек-лист (до 5 сторінок/слайдів) «Як не вигоріти під час першої сесії».

Завдання: Посібник має містити не просто загальні поради, а конкретні інструменти самодопомоги, контакти психологічної служби ЗВО, техніки тайм-менеджменту в умовах дедлайнів та алгоритм дій у разі отримання незадовільної оцінки.

4. Проблемна ситуація: «Зникнення з радарів»

Студентка першого курсу перші два місяці навчалася дуже активно, брала участь у заходах. Проте з початком листопада перестала з'являтися на онлайн-лекціях, не відповідає в месенджерах куратору та старості. Староста дізнався від одногрупників, що в неї складні сімейні обставини, але сама студентка на контакт не йде.

Завдання: Запропонувати покроковий план дій для куратора та психологічної служби ЗВО. Як організувати супровід та вийти на зв'язок із повагою до приватних кордонів студентки, щоб запобігти її відрахуванню?

Кейс 1: «Талановитий, але дезорганізований»

Максим – студент 3-го курсу спеціальності «Комп'ютерні науки». Має надзвичайні здібності до програмування, виграє хакатони та вже знайшов підробіток у міжнародній ІТ-компанії. Через роботу він систематично пропускає теоретичні пари, має хронічні заборгованості з гуманітарних дисциплін та теорії ймовірностей. Декан попереджає про відрахування. Максим демотивований, вважає, що університет дає «застарілі знання», і думає самостійно забрати документи, хоча до диплому залишився рік.

Завдання для аналізу:

1. Визначте основний конфлікт у цьому кейсі.
2. Запропонуйте варіант переформатування супроводу Максима (наприклад, перехід на індивідуальний графік навчання, перезарахування практичних результатів з роботи тощо).

3. Опишіть роль тьютора у врегулюванні конфлікту між Максимом та викладачами-теоретиками.

Кейс 2: «Адаптація в тиші»

Олена перевелася до ЗВО у великому місті з невеликого коледжу з деокупованої території. Вона дуже старанна, не пропускає занять, але на парах завжди мовчить, ніколи не вмикає камеру в Zoom, у групових проектах бере на себе лише технічну роботу (оформлення презентацій), уникаючи виступів. Під час особистої розмови з куратором виявилося, що Олена відчуває сильну тривожність через зміну середовища, боїться здатися «провінційною» і має високий рівень стресу від гучного міського ритму.

Завдання для аналізу:

1. Які зони ризику (академічні та соціальні) є критичними для Олени?

2. Складіть орієнтовну Індивідуальну програму супроводу (ІПС) для Олени на один семестр із залученням психолога та студентів-менторів.

3. Які форми роботи (індивідуальні чи мікрогрупові) допоможуть їй безпечно інтегруватися в колектив?

Тестовий контроль знань

1. Що у сучасній педагогіці вищої школи розуміють під індивідуальною освітньою траєкторією (ІОТ) студента?

А) Простий розклад занять, складений за індивідуальним запитом через хворобу.

Б) Персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що охоплює вибір освітніх компонентів, темпу та форм навчання.

В) Сукупність академічних заборгованостей, які студент має ліквідувати протягом семестру.

Г) Обов'язковий стандартний план підготовки за конкретною спеціальністю для всієї академічної групи.

2. Яка основна мета діяльності тьютора у закладі вищої освіти?

А) Супроводження процесу самовизначення студента, допомога у проектуванні та реалізації його ІОТ.

Б) Читання додаткових лекцій з дисциплін, які студент пропустив через участь у проєктах.

В) Адміністративний контроль за відвідуванням занять та дотриманням правил внутрішнього розпорядку.

Г) Проведення підсумкового оцінювання та виставлення семестрових балів з профільних предметів.

3. У чому полягає принципова відмінність менторства (наставництва) від тьюторства у контексті супроводу студента?

А) Ментор працює виключно в дистанційному форматі, а тьютор – лише очно.

Б) Ментор виставляє офіційні оцінки, а тьютор – лише рекомендації.

В) Ментор ділиться власним життєвим і професійним досвідом як рольова модель, тоді як тьютор супроводжує рефлексію та організацію навчального вибору.

Г) Менторство стосується лише аспірантів, а тьюторство – лише першокурсників.

4. Який етап індивідуального супроводу студента є початковим і передбачає виявлення його інтересів, потреб та освітніх дефіцитів?

А) Організаційно-корекційний етап.

Б) Діагностично-прогностичний етап.

В) Підсумково-рефлексивний етап.

Г) Презентаційний етап.

5. Які завдання виконує академічний радник (або радник з вибору дисциплін) у практиці ЗВО?

А) Визначає дисципліни за студента відповідно до побажань кафедри.

Б) Проводить атестацію викладачів кафедри на предмет якості викладання.

В) Здійснює фінансовий облік оплати за навчання та розподіл стипендій.

Г) Надає інформаційну допомогу щодо змісту вибіркових компонентів, їхньої відповідності професійним цілям студента.

6. Який інструмент найефективніше використовувати для фіксації динаміки розвитку, досягнень та саморефлексії студента в системі супроводу?

А) Освітнє портфоліо (рефлексійний щоденник).

Б) Зведена відомість успішності групи в деканаті.

В) Університетський розклад дзвінків.

Г) Стандартна залікова книжка.

7. Яке з наведених положень найповніше розкриває принцип суб'єктності у проектуванні індивідуального супроводу?

А) Студент повністю виконує інструкції куратора без права обговорення.

Б) Студент усвідомлено бере на себе відповідальність за ухвалені освітні рішення та їхні наслідки.

В) Університет забезпечує студента безкоштовними підручниками та житлом.

Г) Навчання відбувається виключно за індивідуальним планом через спортивні досягнення.

8. На якому етапі проектування індивідуального супроводу здійснюється безпосередня реалізація обраного плану, а за потреби – його гнучке коригування?

А) Діагностичний етап.

Б) Проектувально-підготовчий етап.

В) Діяльнісно-корекційний етап.

Г) Лише на підсумковому етапі.

9. Що є головним критерієм ефективності спроектованого індивідуального супроводу студента у ЗВО?

А) Максимальна кількість балів за критеріями НМТ/ЗНО при вступі.

Б) Відсутність будь-яких звернень студента до деканату.

В) 100% відвідування лекційних занять за загальним розкладом.

Г) Зростання рівня самостійності студента, усвідомленість його професійного та особистісного вибору.

10. Яка з наведених дій НЕ належить до завдань і компетенцій тьютора у ЗВО?

А) Ухвалення директивного рішення про відрахування студента за низькі академічні результати.

Б) Допомога студентові в аналізі причин академічних труднощів.

В) Сприяння формуванню навичок самоорганізації та тайм-менеджменту.

Г) Обговорення з особою її освітніх інтересів і кар'єрних перспектив.

Практичне заняття № 4 (2 год.)

Тема. Технологія програмованого навчання в сучасній вищій освіті: теорія і практика проектування

Мета: розкрити сутність технологічного підходу в інклюзивному освітньому процесі ЗВО, поглибити знання магістрів про сутність, принципи та види навчальних програм; сформувати вміння алгоритмізувати навчальний матеріал.

Методичні вказівки: При опрацювання даної теми показати важливість технологічного підходу в інклюзивному освітньому процесі ЗВО. Розкрити історію виникнення програмованого навчання, його особливості на сучасному етапі. Охарактеризувати основні положення програмованого навчання та його оснновні компоненти. Показати відмінності між лінійною, розгалуженою та комбінованою програмами навчання. Звернути увагу, як саме лінійна та розгалужена форми програмованого навчання допомагають реалізувати право на освіту студентів з особливими освітніми потребами. Охарактеризувати, які бар'єри (технічні, сенсорні, психологічні) можуть виникнути у здобувачів з порушеннями зору, слуху чи моторики під час роботи з комп'ютерними програмованими тренажерами та LMS та як майбутній викладач може мінімізувати ці ризики на етапі проектування курсу. Розкрити роль викладача в інклюзивному програмованому навчанні.

Питання для обговорення:

1. Історія виникнення програмованого навчання.
2. Основні положення програмованого навчання.
3. Програма та крок програми як основні компоненти.
4. Лінійна, розгалужена, комбінована програми навчання.
5. Засоби програмованого навчання.
6. Переваги та недоліки застосування комп'ютерної техніки в інклюзивному освітньому процесі.

Література: [1-21].

Опорні поняття**:** *програмоване навчання, освітній алгоритм, навчальний крок (кадр/степ), зворотний зв'язок (у навчанні), лінійна програма (за Б. Скіннером), розгалужена програма (за Н. Краудером), адаптивна програма, система управління навчанням, адаптивна траєкторія навчання.*

П. **Питання для обговорення і рефлексії**

1. Адаптивність та індивідуальний темп: Як саме лінійна та розгалужена форми програмованого навчання допомагають реалізувати право на освіту студентів з особливими освітніми потребами (ООП), зокрема з порушеннями когнітивної сфери чи розладами аутистичного спектра (РАС)?

2. Бар'єри цифрового програмованого навчання: Які бар'єри (технічні, сенсорні, психологічні) можуть виникнути у здобувачів з порушеннями зору, слуху чи моторики під час роботи з комп'ютерними програмованими тренажерами та

LMS? Як майбутній викладач може мінімізувати ці ризики на етапі проектування курсу?

3. Асистивні технології та програмоване навчання: Яким чином сучасні асистивні технології (скрінрідери, екранні клавіатури, системи керування поглядом) інтегруються з алгоритмізованим навчальним контентом? Чи кожна програмована доза матеріалу є інклюзивною за замовчуванням?

4. Соціалізація/Автономія: Програмоване навчання передбачає високий рівень автономії та індивідуальної роботи «сам на сам» із програмою чи гаджетом. Чи не поглиблює такий формат соціальну ізоляцію студентів з інвалідністю в інклюзивній групі вищої школи? Як зберегти баланс між індивідуальним кроком навчання та груповою взаємодією?

5. Яка роль викладача в інклюзивному програмованому навчанні – чи стає він просто оператором системи, яка видає завдання, чи його місія як ментора та фасилітатора лише посилюється?

Теми реферативних повідомлень

1. Еволюція програмованого навчання: від дидактичних машин Б. Скіннера до адаптивних систем штучного інтелекту.
2. Реалізація принципів Універсального дизайну в освіті (UDL) за допомогою технологій програмованого навчання.
3. Психолого-педагогічні ризики тотальної цифровізації та автономізації навчання: проблема соціалізації студентів з ООП.

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

Проблемна ситуація: «Парадокс темпу: СДУГ/ Нормотиповість»

У змішаній інклюзивній групі під час заняття в комп'ютерному класі використовується лінійна програмована система тестування. Студент із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ) через імпульсивність виконує кроки занадто швидко, робить механічні помилки й миттєво втрачає інтерес до навчання («мені нудно, я все проклацав»). Водночас студент із порушенням зору не встигає зчитувати текст екранною програмою і сильно відстає від загального темпу групи, відчуваючи стрес.

Завдання: Проаналізуйте помилки викладача при виборі архітектури програми. Запропонуйте, як реструктуризувати цю програмовану систему (перехід на розгалужений або адаптивний алгоритм), щоб врахувати полярні потреби обох студентів.

Проблемна ситуація: «Ізоляція в екрані»

Професор розробив високоефективний авторський електронний курс програмованого навчання на базі LMS Moodle. Студент із розладами аутистичного спектра (РАС) демонструє в цій системі ідеальні академічні результати, адже алгоритмізоване середовище без емоційного чинника є для нього комфортним. Проте асистент студента помічає, що за три місяці роботи з курсом студент повністю припинив будь-яку комунікацію з одногрупниками на реальних семінарах, замикаючись у взаємодії лише з комп'ютером.

Завдання: Як майбутнім викладачам вищої школи, вам необхідно розв'язати цей конфлікт між високою академічною успішністю та регресом соціалізації.

Запропонуйте модель змішаного (blended) програмованого навчання, де індивідуальні кроки в системі гармонійно поєднувалися б із командною інклюзивною роботою у стінах авдиторії.

Написати коротке есе-прогноз (до 2 сторінок) на тему: «Еволюція програмованого навчання: від перфокарт до адаптивних систем ШІ в університетах».

Тестовий контроль знань

1. Яка основна особливість програмованого навчання є найбільш корисною для студентів із різною швидкістю сприйняття інформації в інклюзивній групі?

А) Наявність жорстких часових обмежень на виконання завдань

Б) Обов'язкове використання виключно текстових форматів

В) Індивідуалізація темпу засвоєння матеріалу

Г) Фронтальний контроль знань наприкінці семестру

2. Студент із розладами аутистичного спектра (РАС) успішно працює з комп'ютерною програмованою системою. Яка характеристика цієї технології є для нього ключовим чинником психологічного комфорту?

А) Чітка алгоритмізація, передбачуваність структури та відсутність суб'єктивного оцінювання

Б) Постійна зміна візуальних тем та звукових ефектів

В) Необхідність частої усної комунікації з іншими студентами під час кроку

Г) Відсутність фіксованого зворотного зв'язку про помилки

3. Викладач проектує розгалужену програму (за Н. Краудером) з урахуванням інклюзії. Яку функцію виконують «бічні гілки» (допоміжні кадри) у разі помилки студента з ООП?

А) Знижують підсумкову оцінку студента в журналі LMS

Б) Блокують доступ до системи до моменту консультації з викладачем

В) Надають адаптивне роз'яснення, додаткову підказку або інший формат подачі матеріалу

Г) Автоматично повертають на самий початок навчального модуля

4. Згідно з принципами Універсального дизайну в освіті (UDL), як має бути оформлений інформаційний блок навчального кроку (кадру) для забезпечення інклюзивності?

А) Виключно у вигляді суцільного тексту великого обсягу

Б) Лише у вигляді відеолекції без текстового супроводу

В) У мультимодальному форматі (текст із підтримкою аудіо, схем або субтитрів)

Г) За допомогою заплутаних метафор та складних графічних шрифтів

5. Студент із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ) швидко втомлюється та відволікається під час роботи в LMS. Як доцільно адаптувати архітектуру програмованого навчання для нього?

А) Збільшити обсяг інформаційного блоку на кожному кроці

Б) Розбити матеріал на максимально дрібні дози (мікрокроки) з інтерактивними завданнями

В) Прибрати функцію негайного зворотного зв'язку

Г) Заборонити робити перерви між навчальними кадрами

6. Який формат тестового контролю в межах навчального кроку є НАЙМЕНШ інклюзивним для студентів із дислексією?

А) Вибір однієї правильної графічної схеми чи піктограми

Б) Читання довгого тексту питання з подвійними запереченнями («Яке з тверджень НЕ є Неправильним...»)

В) Короткі запитання на встановлення відповідності між двома-трьома об'єктами

Г) Завдання на заповнення пропуску одним ключовим словом

7. Студент із порушенням зору використовує програму екранного доступу (скрінрідер). Що має передбачити магістр-розробник під час створення програмованого курсу в LMS?

А) Використання якомога більшої кількості анімованих картинок без тексту

Б) Наявність текстових альтернатив (alt-текстів) для всіх зображень, таблиць та схем

В) Розміщення контрольних кнопок у випадкових місцях екрана

Г) Обмеження доступу до клавіатурних комбінацій навігації

8. Яку головну проблему соціалізації в інклюзивному середовищі може спровокувати надмірне (тотальне) використання автономного програмованого навчання?

А) Занадто швидке засвоєння академічної програми студентами

Б) Зниження цифрової грамотності здобувачів освіти

В) Штучну ізоляцію студента від реальної комунікації та взаємодії всередині студентського колективу

Г) Збільшення фізичного навантаження на викладача під час занять

9. Викладач реалізує модель *змішаного* програмованого навчання (Blended Learning) в інклюзивній групі. Яке поєднання форм роботи є найбільш раціональним?

А) Самостійне вивчення теорії за комп'ютером вдома та проходження таких самих тестів в авдиторії

Б) Індивідуальне проходження адаптивних мікрокроків у LMS та подальше групове обговорення (командні проекти) в авдиторії

В) Повністю лекційна подача матеріалу без використання цифрових платформ

Г) Робота студентів у парах, де один виконує всі кроки в системі, а інший просто спостерігає

10. Сучасні адаптивні системи програмованого навчання на базі штучного інтелекту динамічно змінюють траєкторію студента. На основі чого ШІ ухвалює це рішення в інклюзивному середовищі?

А) На основі віку та статі здобувача освіти

Б) Виключно на основі часу, витраченого на реєстрацію в системі

В) На основі поточної успішності, характеру помилок, швидкості відповідей та індивідуальних налаштувань доступності

Г) Шляхом випадкового вибору наступного слайда з бази даних

Практичне заняття № 5 (2 год.)

Тема. Технологія модульного навчання в інклюзивному середовищі

Мета: сформувати у магістрів цілісне уявлення про специфіку проектування модульних програм для інклюзивного класу/групи; навчити адаптувати та модифікувати навчальні модулі відповідно до нозологій та особливих освітніх потреб особистості.

Методичні вказівки: При опрацювання даної теми показати особливість модульного навчання та його відмінність від інших технологій. Модульне навчання передбачає високий рівень самостійності здобувача. Звернути увагу на розвиток умінь структурувати зміст навчального модуля так, щоб він відповідав Державному стандарту освіти, але водночас дозволяв особі з ООП рухатися за власною модифікованою програмою. Охарактеризувати версії модульного навчання: американська, англійська, німецька, литовська, міжнародна. Розкрити вимоги, принципи, організація інклюзивного освітнього процесу за модульною технологією навчання. Дослідиити можливості проектування індивідуальної освітньої траєкторії особи з ООП в умовах модульної організації навчального процесу.

Питання для обговорення:

1. Виникнення модульної організації навчання.
2. Версії модульного навчання: американська, англійська, німецька, литовська, міжнародна.
3. Характеристика організаційно-технологічних засобів: модуль, модульна програма, модель методів тощо.
4. Вимоги, принципи, організація інклюзивного освітнього процесу за модульною технологією навчання.

Література: [1-21].

***Опорні поняття*:** *навчальний модуль, мікромодуль (кредо-модуль), технологічна карта модуля, індивідуальна освітня траєкторія, універсальний дизайн в освіті, адаптація навчального матеріалу, модифікація навчального змісту, рівні підтримки в інклюзивному впровадженні.*

П. Питання для обговорення і рефлексії

1. З яких обов'язкових елементів складається навчальний модуль?
2. Чим відрізняється адаптація матеріалу від його модифікації?
3. Яка роль асистента вчителя під час перевірки знань у модульному навчанні?
4. Як структурувати зміст навчального модуля так, щоб він відповідав Державному стандарту освіти, але водночас дозволяв учневі з інтелектуальними порушеннями рухатися за власною модифікованою програмою?
5. Якщо учень з ООП виконує адаптований (спрощений) вихідний контроль мікромодуля й отримує найвищий бал за своїм критерієм, як пояснити іншим учням класу та їхнім батькам справедливість такого оцінювання?
6. Модульне навчання передбачає високий рівень самостійності учня. Як адаптувати модуль для дитини з розладами аутистичного спектра (РАС) або СДУГ, яка має серйозні труднощі із самоорганізацією та концентрацією?
7. Де закінчується відповідальність вчителя-предметника щодо розробки дидактичних модулів і починається зона відповідальності асистента вчителя? Хто має здійснювати фінальну адаптацію матеріалів?

8. Модульна система часто спирається на жорсткі часові межі (дедлайни складання модулів). Чи припустимо застосовувати концепцію «гнучкого дедлайну» в інклюзивному класі, і як це вплине на загальний темп роботи групи?

Теми реферативних повідомлень

1. Реалізація принципів Універсального дизайну в освіті (УДО) через технологію модульного навчання».

2. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії учня з ООП в умовах модульної організації навчального процесу.

3. Командна взаємодія педагога та асистента вчителя при розробці та впровадженні адаптованих навчальних модулів

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

Проблемна ситуація: «Конфлікт оцінювання»

Наприкінці вивчення модуля «Геометричні фігури» у 5 класі учень із синдромом Дауна (3-й рівень підтримки) успішно виконав свій модифікований вихідний тест (розпізнав та розфарбував фігури за шаблоном) і отримав високий бал відповідно до своєї Індивідуальної програми розвитку (ІПР). Побачивши це, лідер класу, який отримав нижчий бал за складну контрольну роботу, заявив: *«Це несправедливо! Він робив завдання для дитсадка і отримав "відмінно", а я розв'язував складні задачі й отримав менше!»*. Батьки лідера підтримали сина та вимагають пояснень від адміністрації.

Завдання: Розробити алгоритм дій учителя та асистента. Запропонувати текст роз'яснювальної бесіди з учнями класу про специфіку інклюзивного критеріального оцінювання навчального модуля, не порушуючи конфіденційності даних учня з ООП.

Творче завдання: «Модульний конструктор-трансформер»

Створити візуальну модель або інтерактивну карту (наприклад, у Canva або Miro) для одного навчального мікромодуля (тема на вибір). Модель має демонструвати концепцію «Трансформера»: одне й те саме **теоретичне ядро** модуля повинно мати 3 різні варіанти представлення (візуальний, аудіальний, кінестетичний/маніпулятивний), а **випускний контроль** – 3 рівні складності/форми звіту.

Продуктовий результат: Готова інфографіка-шпаргалка для вчителя-практика «Як адаптувати модуль за 5 хвилин».

Проблемна ситуація: «Цифровий бар'єр»

Школа переходить на дистанційне навчання. Вчитель підготував чудовий інтерактивний онлайн-модуль на платформі Classtime з дедлайном виконання до п'ятниці. Проте в класі навчається учень із тяжкими порушеннями зору (не бачить дрібний шрифт та графічні схеми) та учень із розладами автистичного спектра (РАС), у якого відсутність чіткого щохвилинного розкладу та зміна форми навчання викликає сильну тривожність та відмову працювати за комп'ютером.

Завдання: Переформатувати структуру та часові межі (дедлайни) онлайн-модуля. Які альтернативні асинхронні інструменти чи офлайн-модифікації мають запропонувати вчитель та асистент для цих двох учнів?

Творче завдання: «Професійний дует (Сценарій взаємодії)»

Написати мінісценарій або технологічну карту взаємодії «Учитель – Асистент учителя» під час проведення 45-хвилинного інтерактивного модуля. У сценарії мають бути чітко розписані «паралельні дії» обох фахівців у критичні моменти: під час 10-хвилинного пояснення теорії вчителем, під час групової роботи та під час фінального тестування, якщо в класі є учень із поведінковими порушеннями (СДУГ).

Вимога: Уникати моделі «асистент просто сидить поруч» або «асистент робить завдання замість дитини».

Кейс 1: «Модуль "Гроші та розрахунки" для Максима (РАС, 3 рівень підтримки)»

Профіль учня: Максим, 6 клас. Діагноз: Розлади автистичного спектра. Має високі математичні здібності (миттєво рахує про себе), але у нього повністю відсутня соціальна взаємодія. Він панічно боїться шуму, відмовляється працювати в парах чи групах, при спробі залучити його до спільного обговорення проявляє автоагресію (б'є себе по голові). Наступний навчальний модуль з математики та фінансової грамотності присвячений темі: «Розрахунки в супермаркеті, командна рольова гра "Магазин"».

*Завдання***:**

1. Як інтегрувати Максима в цей модуль, враховуючи, що практична частина передбачає шумну рольову гру та комунікацію?

2. Запропонуйте індивідуальну модифікацію практичного блоку модуля для Максима (наприклад, створення індивідуальної зони, використання цифрового симулятора магазину чи роль «бухгалтера-аналітика», який працює в навушниках).

3. Опишіть, як асистент вчителя має підготувати Максима до цього модуля (візуальні підказки, соціальні історії).

Кейс 2: «Криза темпу: Дарина та дедлайни модульної системи»

Профіль учениці: Дарина, 8 клас. Діагноз: Дитячий церебральний параліч (ДЦП), порушення дрібної моторики, затримка психічного розвитку (ЗПР). Дівчинка дуже вмотивована, комунікабельна, але має низький темп діяльності: їй потрібно втричі більше часу на читання тексту та запис відповідей, вона швидко втомлюється (і через 20 хвилин інтенсивної роботи втрачає концентрацію). Навчальний модуль з історії складається з 4 блоків, які клас має пройти та захистити за 2 тижні. Дарина фізично встигає пройти лише 1,5 блока за цей час. Вона починає плакати, переживати через невстигання, що погіршує її фізичний стан (посилюється спастика рук).

*Завдання***:**

1. Здійсніть реструктуризацію часових меж навчального модуля для Дарини. Як застосувати принцип «гнучкого дедлайну» без шкоди для загального журналу обліку?

2. Як модифікувати обсяг текстової інформації в інформаційному блоці модуля (використання аудіокниг, опорних конспектів-схем, карток-ключів)?

3. Яку альтернативну форму випускного контролю модуля можна запропонувати Дарині замість написання розгорнутого історичного есе?

Практичне заняття № 6 (2 год.)

Тема. Технологія проблемного навчання в інклюзивній освіті

Мета: навчити майбутніх педагогів адаптувати проблемні ситуації під індивідуальні освітні потреби особистості в інклюзивному середовищі.

Методичні вказівки: Проблемне навчання передбачає отримання знань не в готовому вигляді від викладача, а в процесі самостійного або частково самостійного розв'язання складних пізнавальних завдань і проблем. Це дозволяє формувати навички критичного та творчого мислення, підвищує мотивацію та пізнавальну активність, наближає навчання до реальних життєвих ситуацій та професійної практики. При опрацюванні даної теми потрібно вивчити специфіку організації проблемного навчання, розкрити методи і форми проблемного навчання. Звернути увагу на особливостях взаємодії вчителя та асистента вчителя на етапах створення та розв'язання проблемних ситуацій для осіб з ООП.

Питання для обговорення:

1. Технологія проблемного навчання.
2. Структура проблемної ситуації.
3. Методи і форми проблемного навчання.
4. Методика підготовки та проведення проблемної лекції, пошукового семінару, евристичної бесіди, практичних проблемних занять.
5. Досвід застосування проблемної технології навчання в інклюзивній освіті.

Література: [1-21]

***Опорні поняття*:** *проблемне навчання, проблемна ситуація, проблемне питання, гіпотеза, рівні проблемності, інклюзивне навчання.*

П. Питання для обговорення і рефлексії

1. Як педагогу зберегти суть «інтелектуального утруднення» (проблеми) для аудторії і водночас не спровокувати стрес чи відмову від роботи в особи з особливими освітніми потребами (наприклад, з порушеннями когнітивного розвитку)?
2. У чому різниця між *когнітивним бар'єром* та *сенсорним чи комунікативним бар'єром*? Як адаптувати завдання в обох випадках?
3. Якою є межа втручання асистента вчителя на етапі висунення гіпотез? Де закінчується допомога (скаффолдинг) і починається виконання завдання *замість* учня?
4. Чи існують нозології (категорії ООП) або індивідуальні стани особистості, при яких класичне проблемне навчання протипоказане або потребує виключно індивідуального формату?
5. Як організувати роботу в мікрогрупах так, щоб особа з ООП не залишалася пасивним спостерігачем, поки нормотипові одногрупники розв'язують проблему?

Теми реферативних повідомлень

1. Скаффолдинг (педагогічне риштування) як інструмент залучення осіб з особливими освітніми потребами до розв'язання проблемних завдань.
2. Реалізація принципів Універсального дизайну в освіті (УДО) при створенні проблемних ситуацій на уроках в інклюзивному середовищі.
3. Взаємодія вчителя та асистента вчителя на етапах створення та розв'язання проблемних ситуацій.

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

Проблемна ситуація «Зворотний бік речей»

Учитель приносить у клас дві однакові закриті скляні банки: одна порожня, інша – з водою. Ставить питання: *«Як дізнатися, де яка банка, не відкриваючи їх і не піднімаючи з місця?»*.

Інклюзивний бар'єр: У класі є дитина з порушенням зору (сліпота або сильне слабозорість) та дитина з ООП інтелектуального розвитку. Візуальне спостереження для них недоступне або ускладнене, абстрактне мислення обмежене.

Адаптивне творче завдання: Розробити мультисенсорний скаффолдинг.

2. Творче завдання «Рекламна кампанія для... нуля»

Пропонується довести «корисність» цифри 0. Суперечність: *«З одного боку, нуль – це нічого, порожнеча. З іншого – без нього ми не зможемо написати 10, 100 чи 1000. Доведіть, що нуль – найважливіша цифра»*. Форма роботи – створення мініплаката.

Інклюзивний бар'єр: У групі працює студент з розладами аутистичного спектра (РАС), який має труднощі з метафорами, абстракціями та груповою комунікацією.

Адаптивне творче завдання: Розподілити ролі в групі та модифікувати форму презентації ідеї.

3. Проблемна ситуація «Таємничий лист»

Студенти отримують текст без жодного розділового знака. Завдання – розставити знаки так, щоб змінити долю героя (класичне *«Стратити не можна помилувати»* або розлогий текст-загадка, де від коми залежить, хто отримає скарб). Суперечність: одні й ті самі слова мають протилежні значення.

Інклюзивний бар'єр: Особа із дислексією або дизорфографією. Суцільний текст без маркерів викликає в нього паніку, зорову втому та неможливість сприйняти зміст.

Адаптивне творче завдання: Створити альтернативний формат подачі текстової проблеми (Універсальний дизайн).

4. Творче завдання «Дилема архітектора»

Вивчення теми середньовічного міста. Проблема: *«Ви – архітектори фортеці. Перед вами обмежена площа землі та вибір: побудувати додаткові зерносховища на випадок облоги чи розширити житло для селян, які втікають від війни. Ресурсів на все не вистачить. Що оберете і як аргументуєте?»*.

Інклюзивний бар'єр: Наявність особи із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ), який не може довго слухати довгі аргументи сторін і втрачає нитку дискусії.

Адаптивне творче завдання: Розробити динамічну структуру обговорення проблеми.

Кейс 1: «Пастка активності» (Проблема псевдовключення)

Учитель історії на уроці в 7-му інклюзивному класі використовує технологію проблемного навчання. Тема: «Виникнення козацтва». Учитель створює проблемну ситуацію через суперечність: *«Чому втікачі-кріпаки, які тікали від гніту та прагнули миру, стали однією з найвойовничіших військових сил Європи?»*.

Клас активно дискутує, висуває гіпотези. В класі навчається Максим (учень з дитячим церебральним паралічем, ДЦП, збережений інтелект, але має сильне порушення мовлення – дизартрію). Максим знає відповідь, емоційно реагує, але через темп дискусії та фізичні особливості не встигає висловитися. Його асистент, бажаючи «допомогти», швиденько каже вчителю: *«Максим вважає, що їм довелося захищатися від татар, тому вони взяли зброю»*. Учитель хвалить Максима і продовжує роботу з іншими учнями.

Завдання:

1. Оцініть дії вчителя та асистента з точки зору філософії інклюзії та технології проблемного навчання.

2. Визначте, чи відбулося розв'язання проблемної ситуації саме Максимом.

3. Запропонуйте варіант модифікації комунікації, який дозволив би Максиму проявити інтелектуальну самостійність без «перекладацького» ефекту асистента.

Кейс 2: «Емоційний вибух через невідомість» (Проблема когнітивного стресу)

На уроці природознавства в 5-му класі вчителька вирішила використати дослідницький метод. Вона поставила на парти склянки з прозорою рідиною та шматочками крейди. Не пояснюючи, що в склянках оцет, вона сказала: *«Сьогодні ми проведемо експеримент. Киньте крейду в склянку. Ой, що відбувається? Чому все шипить і піниться? Що це за рідина? Догадайтеся самі!»*. Для більшості дітей це стало веселою загадкою. Проте в Аліни (учениця з розладами аутистичного спектра, РАС) раптова хімічна реакція, різкий запах оцту та відсутність чіткої інструкції викликали сенсорне перевантаження та панічну атаку. Вона закрила вуха, почала кричати та розкидати речі з парти. Урок було зірвано.

Завдання:

1. Які дидактичні помилки допустив учитель при створенні проблемної ситуації в інклюзивному класі?

2. Як суперечність «відоме – невідоме» (ефект несподіванки) трансформувалася в загрозу для психоемоційної безпеки дитини з РАС?

3. Перепишіть цей етап уроку, використовуючи принципи попереджувального скаффолдингу (як треба було підготувати Аліну до проблеми, не втрачаючи дослідницького інтересу для всього класу).

Тестовий контроль знань

Практичне заняття № 7 (2 год.)

Тема. Ігрові технології навчання в інклюзивній освіті

Мета: розкрити сутність ігрових технологій в інклюзивному освітньому процесі ЗВО, поглибити знання магістрів про принципи та види ігрових технологій; сформувати вміння алгоритмізувати навчальний матеріал.

Методичні вказівки: Опрацьовуючи дану тему, слід звернути увагу на сутність та різноманітність ігрових технологій. Рокрити особливості використання ігрових технологій в інклюзивному освітньому процесі ЗВО. Охарактеризувати види ігрових методів та технологій. Звернути увагу на психолого-педагогічні бар'єри та етичні ризики гейміфікації в інклюзивному студентському середовищі.

Питання для обговорення:

1. Поняття про ігрові технології.

2. Основні функції ігрових технологій в інклюзивному ЗВО.

3. Види ігрових методів та технологій.

4. Адаптація ігрових технологій під різні потреби студентів.

5. Переваги та недоліки застосування ігрових методів в освітньому процесі.

Література: [1-21]

***Опорні поняття*:** *інклюзивна освіта в ЗВО, особливі освітні потреби, розумне пристосування, універсальний дизайн в освіті, ігрові технології навчання, гейміфікація, едутейнмент, ігрова механіка, адаптивна гейміфікація, цифрова безбар'єрність (вебдоступність).*

П. **Питання для обговорення і рефлексії**

1. Рейтингові таблиці (лідерборди) та публічні бали (XP) мотивують лідерів, але як вони впливають на студентів із особливими освітніми потребами, які через об'єктивні причини можуть рухатися повільніше? Чи не створює гейміфікація додатковий психологічний тиск замість підтримки?

2. Що ефективніше для студента з ООП в умовах інклюзії в ЗВО: інтеграція у командні ділові ігри (де є ризик непорозуміння з одногрупниками) чи індивідуальні цифрові квести у власному темпі?

3. Чи зможуть технології ШІ у майбутньому автоматично адаптувати правила та інтерфейс навчальних ігор під нозологію кожного конкретного студента в реальному часі? Які етичні ризики це несе (наприклад, розголошення медичних даних)?

4. Що саме в ігровому форматі заняття допомагає вам краще зрозуміти складну тему, порівняно зі звичайною лекцією?

5. Чи відчували ви дискомфорт, стрес або бар'єри під час виконання ігрових завдань? Що саме заважає (таймер, необхідність публічного виступу, складний інтерфейс)?

6. Якби ви були розробником навчальної гри, яку зміну ви б внесли, щоб кожен ваш одногрупник (незалежно від стану здоров'я чи умов навчання) почувався комфортно та успішно?

Теми реферативних повідомлень

1. Універсальний дизайн в освіті (UDL) як основа проектування навчальних ігор у ЗВО.

2. Цифрова безбар'єрність гейміфікованого навчання: адаптація платформ Kahoot!, Quizizz та LMS Moodle.

3. Психолого-педагогічні бар'єри та етичні ризики гейміфікації в інклюзивному студентському середовищі.

Ш. Практичні завдання

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

1. Творче завдання «Інклюзивний редизайн гри»

Студентам (або викладачам) надається опис класичної настільної чи цифрової гри (наприклад, «Монополія», «Мафія» або швидкісний онлайн-квіз Kahoot!).

Переробити правила, механіку та візуальне оформлення гри так, щоб у ній могли повноцінно та нарівні брати участь: студент із повною втратою зору та студент із порушенням слуху.

Результат: Проєкт адаптованої гри з детальним описом інклюзивних засобів (тактильні картки, 3D-друк, аудіосупровід, субтитри).

2. Проблемна ситуація «Пастка лідерборду»

На курсі з програмування викладач запровадив гейміфікацію: за кожне виконане завдання студенти отримують бали досвіду (XP), а на екрані в аудиторії щотижня транслюється «Топ-10 найкращих студентів». Студент із дислексією та розладом аутистичного спектра (РАС) виконує завдання якісно, але набагато повільніше за інших. Бачачи себе постійно внизу рейтингу, він повністю втратив мотивацію, почав пропускати заняття та заявив про бажання відрахуватися.

Запропонуйте альтернативну ігрову механіку оцінювання, яка б підтримувала мотивацію лідерів, але не демотивувала й не стигматизувала студентів, що рухаються у власному темпі.

3. Творче завдання «Сценарист симуляції»

Розробити сценарій короткої рольової/симуляційної гри з професійної дисципліни (наприклад, «Судове засідання» для юристів або «Консиліум» для медиків).

Умова: У сценарії мають бути чітко прописані 4 різні варіанти виконання ролей (активна вербальна, аналітично-текстова, координаційна, візуально-презентаційна). Це необхідно, щоб студент із будь-яким типом нозології (наприклад, із порушенням опорно-рухового апарату чи розладами мовлення) міг обрати комфортну та значущу роль для загального успіху команди.

4. Проблемна ситуація «Цифровий бар'єр під час сесії»

Для проведення підсумкового заліку викладач створив інтерактивний ігровий квест на популярній платформі. Проте з'ясувалося, що платформа абсолютно несумісна з програмами екранного доступу (Screen Readers), якими користується незряча студентка курсу. Частина групи вже почала проходити гру, а студентка опинилася заблокованою поза навчальним процесом.

Якими мають бути негайні дії викладача в цій ситуації, щоб забезпечити академічну доброчесність, не зірвати залік для групи та повністю дотриматися прав студентки з ООП?

Кейс 1: «Ділова гра навиліт»

На факультеті менеджменту проводиться масштабна триденна ділова гра «Антикризовий менеджмент підприємства». Студентів поділили на команди по 5 осіб. Умови гри жорсткі: постійні стресові дедлайни, зміна правил щогодини, необхідність гучних публічних дебатів та захисту проєктів перед експертами.

Проблема: У першій команді навчається студентка у кріслі колісному, яка через архітектурні бар'єри корпусу не завжди встигає переміщатися між локаціями гри. У другій команді — студент із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ), який через хаос та стрес швидко втрачає концентрацію, вступає в конфлікти та зриває роботу своєї групи. Обидві команди починають вимагати від організаторів «замінити» або виключити цих студентів, оскільки вони «тягнуть команди на дно» і заважають виграти головний приз.

Питання для аналізу кейсу:

1. Які помилки допущені організаторами на етапі проектування ділової гри з точки зору інклюзії?

2. Як модерувати конфлікт у командах, не вдаючись до дискримінації студентів із ООП?

3. Запропонуйте систему «розумного пристосування» для цієї гри, яка зрівняє шанси всіх учасників.

Кейс 2: «Анонімний Kahoot та соціальна тривожність»

Професор філософії помітив, що на лекціях студенти з інвалідністю майже ніколи не піднімають рук і не беруть участі в дискусіях. Прагнучи активізувати групу, він почав кожне заняття починати з 10-хвилинного інтерактивного опитування в Kahoot! під назвою «Битва титанів думки». Для захисту приватності викладач дозволив використовувати нікнейми замість реальних імен.

Проблема: Через місяць викладач виявив дві протилежні тенденції. З одного боку, студент із вираженим заїканням став лідером гри під анонімним нікнеймом, оскільки текстовий швидкий формат зняв його страх публічного виступу. З іншого боку, студентка із генералізованим тривожним розладом (ГТР) почала систематично запізнюватися на перші 15 хвилин лекції. Вона зізналася психологу ЗВО, що цокання таймера гри, яскрава миготлива графіка платформи та публічне оновлення лідерборду викликають у неї панічні атаки.

Питання для аналізу кейсу:

1. Чому одна й та сама ігрова технологія стала рятівною для одного студента з ООП та травмуючою для іншої?

2. Як змінити параметри цифрової платформи (налаштування часу, візуальні ефекти), щоб нівелювати тривожність?

3. Сформулюйте золоте правило для викладачів щодо добровільності та альтернативності ігрових форм контролю.

<u>Тестовий контроль знань</u>

1. Яке з понять описує впровадження окремих ігрових елементів та механік (бали, квести, рівні) у неігровий контекст освітнього процесу ЗВО?

А) Едутейнмент

Б) Симуляція

В) Гейміфікація

Г) Розумне пристосування

2. Який підхід передбачає створення навчальних ігор, які з самого початку є доступними для всіх студентів без потреби в подальшій спеціальній адаптації?

А) Універсальний дизайн в освіті (UDL)

Б) Індивідуальна освітня траєкторія

В) Позитивна дискримінація

Г) Адаптивна корекція

3. Яка функція ігрових технологій є провідною для подолання комунікативних та психологічних бар'єрів між студентами з ООП та їхніми одногрупниками?

А) Корекційно-компенсаторна

Б) Діагностична

В) Соціалізуюча

Г) Прогностична

4. Яка ігрова механіка може стати деструктивною та демотивувати студента з ООП, якщо вона є єдиним критерієм успіху в грі?

А) Спільне розв'язання квесту

Б) Публічний лідерборд (рейтингова таблиця швидкості)

В) Накопичення індивідуальних балів досвіду (XP)

Г) Отримання тематичних значків (бейджів)

5. Як викладач має адаптувати цифрову гру (наприклад, квіз), якщо в групі є студент із вираженою дислексією або підвищеною тривожністю?

А) Заборонити студенту брати участь у грі

Б) Прибрати обмеження часу (таймер) на виконання завдань

В) Замінити всі текстові питання на складні графічні схеми

Г) Зменшити кількість варіантів відповідей до одного

6. Який метод навчання поєднує в собі освіту та розвагу задля полегшення сприйняття складного теоретичного матеріалу в ЗВО?

А) Кейс-метод

Б) Ділова гра

В) Едутейнмент

Г) Модифікація

7. Що з перерахованого є прикладом "розумного пристосування" під час проведення командної рольової гри для студента з порушенням мовлення?

А) Звільнення студента від заняття з виставленням автоматичного заліку

Б) Надання студенту ролі, що передбачає текстову аналітику або візуальну презентацію замість публічного виступу

В) Примушування студента до тривалого усного захисту проєкту перед аудиторією

Г) Переведення всієї групи на виключно лекційну форму роботи

8. **Яка технічна властивість цифрових ігрових платформ є критично важливою для студентів із повною втратою зору?**

А) Наявність яскравої 3D-графіки

Б) Висока швидкість оновлення сторінки

В) Сумісність із програмами екранного доступу

Г) Можливість інтеграції з соціальними мережами

9. У чому полягає ризик "інфантилізації" при використанні ігрових технологій у закладах вищої освіти?

А) У надмірному ускладненні навчального матеріалу

Б) У перетворенні заняття на розвагу без досягнення фахових компетентностей

В) У повній відмові від використання комп'ютерної техніки

Г) У виникненні конфліктів через академічну доброчесність

10. Що є головною метою адаптивної гейміфікації в інклюзивній групі ЗВО?

А) Визначити найслабшого студента в академічній групі

Б) Створити безбар'єрне ігрове середовище для максимального залучення кожного студента

В) Повністю замінити викладача штучним інтелектом

Г) Прискорити темп вивчення дисципліни вдвічі для всієї групи

Самостійна робота

Самостійна робота здобувача освіти є одним із способів активного, цілеспрямованого набуття нових для нього знань та умінь; є основою його підготовки як фахівця, забезпечує набуття прийомів пізнавальної діяльності, інтерес до творчої роботи, вирішення наукових та практичних завдань.

Самостійна робота є формою індивідуальної позааудиторної роботи здобувача освіти, метою якого є самостійне засвоєння частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань, розвиток навичок самостійної робти.

Самостійну роботу здобувач освіти може виконувати у бібліотеці, лабораторіях, комп'ютерних класах тощо. Виконання здобувачем освіти самостійної роботи передбачає, за необхідності, отримання консультацій та/або допомоги відповідного

		Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.	8	11
2	Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти .	8	11
3	Тема 3. Організація соціокультурного середовища ЗВО для осіб з ООП	8	12
4	Тема 4. Поняття дидактичної системи в контексті інклюзії	9	12
5	Тема 5. Проектування індивідуального супроводу студента ЗВО	9	12
6	Тема 6. Методи і засоби інклюзивного навчання	9	12
7	Тема 7. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання	9	12
8	Тема 8. Програмоване навчання	9	12
9	Тема 9. Технологія модульного навчання	9	12
10	Тема 10. Технологія проблемного навчання	9	12
11	Тема 11. Ігрові технології навчання	9	12
12	Тема 12. Технологія проектного навчання	9	12
	Разом	105	142

фахівця. Навчальний матеріал для самостійної роботи виноситься на поточний і підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час проведення аудиторних занять.

Основні види самостійної роботи здобувача освіти: опрацювання навчального матеріалу, пошук інформації в бібліотеках, мережі Інтернет, використання баз даних інформаційно-пошукових та довідникових систем; підготовка до аудиторних занять, опрацювання інструкцій і методичних рекомендацій; підготовка доповідей, рефератів; виконання індивідуальних завдань; самооцінювання знань і умінь; наукова робота (написання наукової публікації, тез доповідей, есе тощо) тощо.

Питання та завдання самостійної роботи формуються на початку викладання навчальної дисципліни залежно від мети наукових досліджень здобувача освіти та його індивідуального навчального плану.

Кількість годин самостійної роботи здобувача – 105/142 год.

Система оцінювання знань здобувача освіти з виконання самостійної роботи здійснюється шляхом проведення кредитно-модульних контрольних заходів, які включають:

Форма контролю	Форма представлення	Об'єкти контролю	Результат
Оцінювання результатів виконання самостійної роботи	письмова та/або електронній формі відповідно до рекомендованих вказівок та пропонованого варіанту	Пізнавальна діяльність, їх творчість, аналітичність, критичність і самостійність; формування навичок первинної обробки інформації, роботи із документами; уміння узагальнювати та інтегрувати отриману інформацію; робота із першоджерелами; рівень оволодіння навичками самостійної роботи тощо	Оцінка за 100-бальною шкалою згідно з критеріями виконання теоретичного або практичного завдання

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання з дисципліни «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті» виконується упродовж семестру. Виконання його є обов'язковою умовою успішного вивчення курсу та отримання позитивної оцінки.

Метою виконання індивідуального завдання є застосування теоретичних знань дисципліни для розв'язання задач і вправ, розвиток навичок самостійної роботи, систематизація знань, поглиблене вивчення окремих питань. Індивідуальне завдання захищається під час семестру у години, виділені для індивідуальної роботи. При виконанні та оформленні індивідуального завдання здобувач може використовувати рекомендовану літературу, методичні вказівки, інтернет-ресурси. ІНДЗ оцінюється за 100-бальною шкалою. Виконання ІНДЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту.

Завдання ІНДЗ з дисципліни «Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті**»** на вибір:

1. Орієнтовні теми презентацій:

1. Модель інклюзивного освітнього середовища у закладі вищої освіти.

2. Ідеальний портрет викладача закладу вищої освіти інклюзивного типу.

3.Компоненти інклюзивної компетентності викладача закладу вищої освіти

4. Презентація відеосюжетів, що демонструють приклади професійного співробітництва викладача у команді фахівців інклюзивного закладу освіти.

5. Презентація спеціальних освітніх програм для обдарованих і талановитих студентів у закладах вищої освіти інклюзивного типу.

6. Презентація альтернативних методів комунікації викладача зі студентами із особливими потребами.

7. Презентація фрагмента заняття (за власним вибором) з використанням однієї із диидактичних технологій навчання студентів із особливими освітніми потребами (технології опанування професійними знаннями, кооперативне навчання, інтерактивні технології, особистісно орієнтовані технології тощо).

8. Презентація стратегій особистісного розвиту студентів із особливими потребами (розвитку самозмобілізованості, упевненості у власних силах, самостійності тощо).

9. Організація соціокультурних проектів у закладах вищої освіти інклюзивного типу.

10. Презентація методів безпечної практики роботи зі студентами із особливими потребами та стратегій діяльності у непередбачених ситуаціях.

Тема може бути запропонована власна (в рамках навчального курсу "Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті").

2. Розробка індивідуального навчального плану (ІНП) та індивідуальної освітньої траєкторії. Студент обирає конкретну нозологію (наприклад, розлади аутистичного спектра, порушення зору або слуху) та розробляє фрагмент ІНП з певної навчальної дисципліни, включаючи адаптацію та модифікацію навчальних програм.

3. Порівняльний аналіз сучасних дидактичних систем. Написання аналітичного есе або створення порівняльної таблиці дидактичних підходів (наприклад, Вальдорфська педагогіка, система Марії Монтессорі, технологія адаптивного навчання) та їхнього потенціалу в сучасній інклюзивній практиці.

4. **Портфоліо інклюзивних методик навчання**. Збір та систематизація банку методів (наприклад, метод проєктів, командне навчання, технологія рівневої диференціації), що довели свою ефективність в інклюзивному середовищі.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Гаврилова Н.С., Миронова С.П., Платаш Л.Б., Романюк С.З. Актуальні питання теорії і практики інклюзивного навчання у закладах освіти : монографія. та ін. / за заг. ред. Л.Б. Платаш – Регіон Емілія-Романья. Чернівці : Технодрук, 2020. 572 с.

2. Верич С. В., Рень Л. В. Корекція негативних емоційних станів дітей з особливими освітніми потребами як чинник мотивації їх навчально-пізнавальної діяльності в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету*

"Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. 2023. Т. 179, № 23. С. 14-18. URL: https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/199.

3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. (2023). Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.

4. Кучерак І.В. Інклюзивне навчання у закладах професійної освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2022. 70 с.

5. Миронова С., Михальська С. Науково-прикладні дослідження і проєкти в спеціальній та інклюзивній освіті : навч. посіб. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2024. 127 с.

6. Полухтович Т.Г., Савчук Н.А. Суспільство комфортне для всіх. *Наукові інновації та передові технології.* 2026. № 1(53). С. 208-220. https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-1(53)-208-220

7. Потапюк Л.М., Дендак А.С. Розвиток інклюзивної освіти в Україні : проблеми та перспективи впровадження. Педагогічні науки: теорія та практика. № 3 (47). Видавничий дім «Гельветика». 2023. С. 7–13

8. Психологічний супровід інклюзивної освіти : підручник / кол. авторів ; за заг. ред. Т. О. Докучиної. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172 с.

9. Садова , І. І. (2023). Організація системи психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. *Гуманітарний форум*, *1*(1), 28–34. https://doi.org/10.60022/1(1)-5GF

10. Савченко, М. С., Ткаченко, Л. В., & Гречанівська, Г. О. (2025). Інтеграція інклюзивної педагогіки в систему освіти України. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (24). https://doi.org/10.5281/zenodo.17554547

11. Савчук Н.А., Гарасюк Д.М., Хомік О.М. Теоретичні основи педагогічної комунікації як професійної діяльності викладача в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогічні науки: теорія та практика.* Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 3 (39). С. 142-149.

12. Савчук Н.А., Хомік О.М. Ефективність електронних освітніх ресурсів для реалізації дистанційного навчання студентів з особливими освітніми потребами (на прикладі Lms Moodle та Microsoft Teams). *Освітологічний дискурс.* 2021.Том 34. № 4. С. 173-195.

13. Соколова Г.. Форостян О., Начинова О. Сучасні концептуальні підходи до розвитку системи освіти дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Педагогічні науки.* Випуск 1 (68), 2026. С. 132-136. https://journals.maup.com.ua/index.php/pedagogy/article/view/5510

14. Сотірі, А. (2024). Адаптація дидактичних методів для дітей з особливими потребами в початковій школі. *Педагогічні науки*, (84), 73–84.

https://doi.org/10.33989/2524-2474.2024.2.73

15. Стасюк О.Л., Савчук Н.А., Распопов Є.І. Упровадження принципів інклюзивності в систему освіти України за стандартами Європейського Союзу. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. №21. https://doi.org/10.5281/zenodo.16760932

16. Current issues of inclusive tourism introduction in Ukraine and other countries. Poznan : UniKS Press, 2020. 225 p.

17. Haakma, I., De Boer, A.A., Van Esch, S., Minnaert, A.E.M.G., Van Der Putten, A.A.J. (2021) Inclusion moments for students with profound intellectual and multiple disabilities in mainstream schools: The teacher assistant's role in supporting peer interactions. European 56 http://www.i-jet.org Paper—Use and Knowledge of ICTs in Inclusive Education at Educational Levels Journal of Special Needs Education, 36 (2), pp. 231-247. https://doi.org/10.1080/08856257. 2021.1901374

18. Huamán-Romaní, Y., Burga-Falla, J., Soria-Ruiz, N., Juro-García, R. & Raymundo-Balvin, Y. (2022). Use and Knowledge of ICTs in Inclusive Education at Educational Levels. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET), 17*(8), 42-60. Kassel, Germany: International Journal of Emerging Technology in Learning. Retrieved March 26, 2024 from https://www.learntechlib.org/p/222827/.

19. . N. Savchuk, Mialkovska, L., Cherneta, S., Sushyk, I., Martyniuk, Ya., Maiboroda, O. Information, Digital, and Socio-Psychological Technologies in the Training of Specialists in the Social Spher. *Studies in Media and Communication*, 2023, 11(7), pp. 297- 312 https://redfame.com/journal/index.php/smc/article/view/6502

20. Potapiuk L., Shostak O, Nikolenko I, Sereda I, Pushkarova T. Formation of an inclusive approach in the education of children with special educational needs (ukrainian experience). Conhecimento & Diversidade, Niterói, v. 15, n. 38 Jul./Set. 2023. 280–305.

21. Savchuk N., Kovalchuk O,, Tomaschuk O., Chomik O. Use of the Cisco Collaboration Meeting Rooms at collaborative educational process of higher school in Ukraine East European Scientific Journal. Warsaw, Poland, 2019. #10(50), part 6. Pages 62-68. https://eesa-journal.com/wp-content/uploads/EESA_1050_oct_2019_part_6.pdf

22. Urrutxi, L.D., Álvarez, M.Á.-R., Sáez, I.A., Arizti, N.B. (2021) Political will for inclusive and equitable education: Analyzing its meaning over time. Education Policy Analysis Archives, 29, art. no. 64. https://doi.org/10.14507/EPAA.29.4976

23. Demus, Y. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми і перспективи. Естетика і етика педагогічної дії, 2021. № 24, С. 203–212. https://doi.org/10.33989/2226-4051.2021.24.255927.

24. Кравченко О.О., Міщенко М.С., Левченко Н.В., Резніченко І.Г., Чупіна К. О., Молоченко І.А., Бойко О.М., Загоруйко В.А. Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами: інноваційні технології природотерапії : монографія. Умань : Візаві, 2020. 144 с.

25. Лук'янова Л. Моделі підтримки осіб з інвалідністю у реалізації права на працю: зарубіжний досвід, українські реалії. *Освіта осіб з особливими*

потребами: шляхи розбудови. 2023. № 23. С. 67–87. URL: https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/231

26. Потапюк Л.М., Косенюк М.М. Вплив взаємодії батьків і педагогів на формування особистості дитини з особливими освітніми потребами: Вчені записки Університету «КРОК» : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2023. Вип. № 3 (71). С. 208-215

27. Шерстюк Р., Стойко І., Малюта Л. Інклюзивна освіта у закладі вищої освіти: реалії й можливості навчання ветеранів війни з особливими потребами. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1 (86). С. 205-216.

28. Як зробити онлайн-уроки інклюзивними: практичні рекомендації /упорядники Н. Софій, О. Федоренко, 2021, 28 с.

Електронні ресурси

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Розпорядження кабінету міністрів від 14 квітня 2021 р. № 366-р./ Редакція від 19.08.2026, **https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text**

2. Інклюзивне навчання **https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&tag=inklyuzivne-navchannya**

3. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. Інклюзивна освіта URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331

4. Освітній портал "Освіта.UA". URL: http://osvita.ua .

5. Освітня платформа Прометеус: URL: **https://prometheus.org.ua/?utm_source=sendy&utm_medium=email&utm_campaign=email-header**

6. **Ресурсний центр** підтримки **інклюзивної освіти. URL: http://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=63**

7. Сайт МОН України URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya

8. Українська педагогіка. URL: http://ukped.com

9. Український інститут когнітивно-поведінкової терапії URL: **https://i-cbt.org.ua/**

Д 44

Дидактичні системи та технології в інклюзивній освіті: методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Освітні, педагогічні науки» (Інклюзивна освіта) галузі знань А Освіта спеціальності А1 «Освітні науки» денної та заочної форм навчання / уклад. Н.А. Савчук. Луцьк: ЛНТУ, 2026. 44 с.

Комп'ютерний набір Н. Савчук
Редактор Н. Савчук

Підписано до друку_____202_ р. Формат 60х84/16. Папір офс.
Гарн. Times New Roman. Ум. друк. арк. 3,25.
Тираж 50 прим.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
ЛНТУ